ANTONÍN HOBZA:

Mezinárodní delikt.

Mezi kriminalisty různých zemí nabylo po válce Světové neobyčejného ohlasu hnutí pro mezinárodní unifikaci trestního práva. Cítí se stále více potřeba společné reakce států proti kriminalitě, zejména potřeba jednotných předpisů o represi jistých zločinů bez ohledu na místo jich spáchání, jakož i na státní příslušnost a místo dopadení zločince. Dosavadní stav, za něhož všechny delikty se posuzují každým státem neodvisle od států jiných, nevyhovuje nynějším potřebám světa — solidarita států musí se budoucně projevovati také ve společném boji proti zločinu. Mimo to volá se s různých stran po sesílení sankcí práva mezinárodního, které by se dalo provésti v různých směrech účinně tím, že by porušení těch kterých norem mezinárodního práva bylo stiháno podle trestních předpisů vnitrostátních. Navrhuje se zřízení trestních tribunálů mezinárodních (na př. trestního senátu při Stálém dvoru mezinárodní spravedlnosti) a buduje se nauka o trestní odpovědnosti států, na př. za zločin útočné války. Jde o problémy nesporné praktické důležitosti a aktuálnosti.

Mezinárodní unifikaci trestního práva je už věnována rozsáhlá literatura.[1]) O praktické sledování tohoto problému starají se různá

---

[1]) Viz hlavně: Pella, Vers l'unification du droit pénal (Etudes criminologiques) 1928, Rappaport, Le problème de l'unification internationale du droit pénal 1929, Saldana, La justice pénale internationale, Recueil des Cours de l'Academie de droit international 1925, V., str. 223—429, Cibychowski, La compétence des tribunaux à raison d'infractions commises hors du territoire, Recueil des Cours 1926, II., str. 247—385, Pella, La répression de la piratrie, Recueil des Cours 1926, V., str. 145—275, Frank, Strafrecht und Völkerrecht (Strupp, Wörterbuch des Völkerrechts III., Anhang, str. 1087 sl.), Bustamante, Projet de Code de droit international privé 1925, Canonne, Essai de droit pénal international (Affaire »Lotus«) 1929, Dumas, De la responsabilité internationale des Etats à raison de crimes ou délits sur leur territoire au préjudice d'étrangers (Essai sur la transition du Droit pénal international au Droit international pénal), Revue de droit international tome V, 1930, str. 523—567, Pella, La protection de la paix par le droit interne, Re-

odborná sdružení, jejichž zásluhou došlo ku konání čtyř »Mezinárodních konferencí pro unifikaci práva trestního«, a to: r. 1927 ve Varšavě, r. 1928 v Římě, r. 1930 v Bruselu, r. 1931 v Paříži. V říjnu 1933 má se sejíti pátá konference v Madridu. Mezi spisovateli a organisátory příslušných mezinárodních akcí přední místo zaujímají: v Rumunsku Pella, v Polsku Rappaport, ve Španělsku Saldana. Také naši kriminalisté, zejména Miřička,[2]) spolupracují v různých směrech. Problému unifikace věnují pozornost i sjezdy pořádané »Mezinárodní společností pro trestní právo« a také Společnost národů jakož i Odzbrojovací konference v Ženevě obírají se již oficielně touto důležitou otázkou.

Je viděti, že jde opravdu o vážnou akci po stránce teoretické i praktické. O podněty a návrhy není nouze — někdy zachází se však až k fantastickým konstrukcím.[3]) Velkou překážkou je mimo jiné nedostatek přesné odborné terminologie. Tak již sama »unifikace« trestního práva nepojímá se vždy stejně. Rozumí se tím:

1. pouhá assimilace trestních norem vnitrostátních, t. j. postupné odstraňování hlavních rozporů v trestních zákonících jednotlivých států,

2. materielní sjednocení určitých trestních norem vnitrostátních (státy přijaly by do svých trestních zákoníků určité shodné předpisy),

3. dohoda států o jistých zásadách pro posuzování kolisních norem trestních a vůbec všech otázek vnitrostátního práva trestního s elementem mezinárodním — tedy sjednocení t. zv. trestního práva mezinárodního cestou kolektivní smlouvy mezinárodní,

4. vybudování systemu trestního práva v rámci práva mezinárodního — t. zv. mezinárodního práva trestního,[4])

---

vue générale de droit international public 1933, str. 401—505, Solnař, Nový trestní zákonník polský a mezinárodní sjednocení trestního práva, Právník 1933, str. 459—464.

[2]) Byl jedním z vicepresidentů římské konference.

[3]) Tak na př. Saldana v cit. práci se zajímavým, ale ne dosti kriticky zpracovaným obsahem.

[4]) »Trestní právo mezinárodní« a »mezinárodní právo trestní« znamenají dva různé světy právních představ — a přece je název téměř

které by mělo své vlastní delikty i tresty, které by tudíž bylo založeno výhradně jen kolektivními smlouvami mezinárodními a stálo úplně vedle trestního práva vnitrostátního. Jedná se tu o vlastní právo mezinárodní a nikoli vnitrostátní, které by ovšem mohlo trestní normy mezinárodní vhodně doplňovati podrobnějšími a sankčními předpisy. Zde jde již o formální sjednocení trestního práva — o nahražení roztříštěných předpisů vnitrostátních společnými předpisy mezinárodními na základě kolektivních smluv mezistátních. Takto má býti uskutečněna kolektivní inkriminace a kolektivní nebo solidární represe určitých zločinů, které čelí proti obecným zájmům národů.

Bylo by dobře rozlišovati tyto druhy »unifikace« trestního práva a zejména respektovati hranice mezi právem vnitrostátním a mezinárodním.

Nápadna je neúčast internationalistů, ačkoliv se při tom jedná již mimo jiné o vybudování nového odvětví vlastního práva mezinárodního. Již Meili stěžoval si na tuto neúčast. Uváděje, jaká nejasnost dosud trvá v názorech o pojmu a povaze t. zv. trestního práva mezinárodního, které sice není právem mezinárodním, ale »má mnohé vztahy ku právu mezinárodnímu — i bez ohledu na vydávání zločinců«, vytýká (právem) literatuře mezinárodního práva, že se těmito otázkami nezabývá, takže o metodickém jich prozkoumání v této disciplině nelze mluviti.[5])

---

stejný. Pouhým přehozením slov dostaneme jiný pojem v docela jiné právní oblasti. Není nešťastnějšího názvu v celé právní vědě než je název »soukromé (trestní, správní atd.) právo mezinárodní«. Řekneme-li v oboru práva slovo »mezinárodní«, myslíme vždy spíše na právo mezinárodní než vnitrostátní. Přes to nazývá se dosud část vnitrostátního práva trestního »trestním právem mezinárodním«. Připojíme-li k tomu ještě název státu, o nějž se jedná, obdržíme nesmyslný (ale běžně používaný) název: Francouzské (československé atd.) trestní právo mezinárodní. Slova »mezinárodní« se silně zneužívá. V německé literatuře není zmatek tak velký, protože tu jsou dva základní názvy »internationales Recht« a »Völkerrecht«; onen značí právo vnitrostátní, pokud jedná o otázkách s elementem mezinárodním, tento označuje společné právo více států — jednotné právo nadstátní. V literatuře francouzské se říká »le droit international privé«, ale »le droit pénal international« — opačný slovosled, ačkoliv jde o stejnou právní oblast. Srv. Cybichowski uv. m. str. 257.

[5]) Meili, Lehrbuch des internationalen Strafrechts und Strafprozessrechts 1910, str. 12. Pojem trestního práva mezinárodního vymezuje

Ještě větší nejasnost trvá stran pojmu »mezinárodní delikt« nebo »delikt mezinárodního práva«. Nejasnost tato se stále ještě zvětšuje (místo, aby se postupně vědeckou literaturou odstraňovala) tím, že se formulují a jako »mezinárodní« označují nové delikty povahy docela rozdílné a z části jiného právního základu.

Co je to mezinárodní delikt?

V německé literatuře mezinárodního práva se tím rozumí každé porušení norem práva tohoto; nejen jednání mravně zavržitelné, které podle přesvědčení národů vyžaduje trestu — tedy delikt ve smyslu práva trestního — nýbrž i pouhé nedodržení smlouvy, na př. smlouvy o splácení veřejného dluhu — tedy nedodržení závazku, jenž odpovídá obligačnímu závazku ve smyslu práva soukromého.[6]) Toto nazírání nebylo na štěstí přijato celou světovou literaturou. Spisovatelé jiných národů většinou mluví tu jen o odpovědnosti (responsabilité) států za po-

---

Meili (str. 5) takto: »Unter dem internationalen Strafrecht ist zu verstehen der Komplex der Normen und Rechtsregeln, welche sich aus der Tatsache ergeben, dass deliktische Handlungen unter die Herrschaft von Strafgesetzen mehrerer politisch voneinander unabhängigen Staaten fallen oder zu fallen scheinen.« Meili nerozlišuje při tom norem, které patří právu vnitrostátnímu a norem, které patří do oblasti práva mezinárodního; jako positivní základy »trestního práva mezinárodního« označuje zákony (str. 88) i smlouvy mezinárodní (str. 95). S tím nelze ovšem souhlasiti. — Cybichowski definuje trestní právo mezinárodní takto: »ce droit constitue cette partie du droit international privé qui se rapporte au droit pénal.« A mezinárodní právo soukromé: »A mon avis, ce droit est un ensemble de règles qui ont leur origine dans le fait qu'un certain état juridique des choses a un caractère étranger, ou bien se rapporte à des étrangers etc.« (uv. m. str. 255 a 259). — Mlhavý pojem »soukromého práva mezinárodního« v širším smyslu (jímž se zahrnují určité části všech oborů práva vnitrostátního, nejen práva soukromého) bude pozbývati významu stejnou měrou, jakou bude pokračovati skutečná internationalisace právních norem upravujících otázky, které se netýkají jen jednoho státu.

[6]) Viz zejména Strupp, Das völkerrechtliche Delikt 1920: »Völkerrechtliches Delikt ist eine von einem Staate ausgehende, die Rechte eines anderen Staates verletzende Handlung, die nur dann auf staatliches Verschulden zurückzuführen sein muss, wenn ein staatliches Unterlassen in Frage steht« (str. 60). Srv. definici, kterou podává autor ve své knize: Eléments du droit international public 1930, str. 326 sl.

rušení mezinárodního práva.[7]) Tak také na př. Fauchille, jenž ovšem konstatuje, že akty porušující mezinárodní právo byly nazvány »délits internationaux« (při tom odkazuje na Struppa) a základ odpovědnosti států spatřuje jednak v činech povahy deliktní, jednak v závazcích smluvních, při čemž má však na mysli hlavně závazky vyplývající z veřejných dluhů.[8]) Rivier — podobně jako někteří jiní spisovatelé — rozeznává podle obdoby práva vnitrostátního závazky států: ex delicto, quasi ex delicto, ex contractu, quasi ex contractu. Zajímavo však je při tom, že za mezinárodní delikt považuje jenom porušení některého základního práva států.[9])

Pojem mezinárodního deliktu, jak byl shora definován, je neudržitelný, protože znemožňuje správné označení skutečných deliktů (ve smyslu práva trestního), které mezinárodní právo dnes již zná.[10]) V onom pojmu nečiní se žádný rozdíl mezi porušením práva, které má všechny znaky deliktu ve smyslu práva trestního a mezi nesplněním povinnosti, která má podobnou povahu jako obligační závazek v právu soukromém. Předpisy práva mezinárodního dostávají takto vesměs povahu trestně-právních norem, ačkoli se představa trestního práva a deliktu na většinu z nich vůbec nehodí.

Subjektem takového »deliktu« je ovšem jen stát podle starší, dosud panující ale nesprávné nauky, která jednotlivcům upírá subjektivitu v mezinárodním právu. Stát nemůže býti podle této nauky trestán, pročež jej postihuje pouze povinnost k náhradě (reparaci) morální nebo hmotné újmy.[11])

---

[7]) Na př. Spiropoulos, Traité théorique et pratique du droit international public 1933.

[8]) Fauchille, Traité de droit international public, 8. vyd. I. 1. str. 517 a 529.

[9]) Rivier, Principes du droit des gens 1896, sv. I. str. 257: »Tout acte qui viole un droit essentiel est une infraction au droit des gens, un crime ou délit international.«

[10]) Trestní právo neznamená nám jen část práva vnitrostátního. Máme vedle trestních předpisů vnitrostátních také trestní předpisy v právu mezinárodním jakož i v právu kanonickém.

[11]) Oppenheim, International law, 4. vyd. I. sv. 1928, str. 298: »The nature of the Law of Nations as a law between, not above, sovereign States excludes the possibility of punishing a State for an international

Dnes však se různými spisovateli opouští staré pravidlo »universitas delinquere non potest« a uznává se právem, že stát může se stejně jako jednotlivec dopustiti trestného činu, a to nejen aktem moci výkonné, nýbrž i aktem legislativním.[12]) Stát může býti subjektem deliktu stejně jako může býti subjektem právních jednání. Myšlenkový pochod je tu stejný; připouštěti jedno a ze »zásadních důvodů« popírati druhé bylo by nelogické. Praejudiciální otázkou je pouze, je-li stát positivním právem pokládán za právnickou osobu čili nikoliv. Přisvědčíme-li k této otázce, uznáme, že stát jako osoba má způsobilost ku právům i právním činům — zároveň však způsobilost k činům bezprávným — může tedy býti subjektem deliktu ve smyslu práva trestního.

Je-li tomu tak, doporučuje se opustiti úplně pojem mezinárodního deliktu v širším smyslu nahoře zmíněném a jednati pouze o odpovědnosti států za porušení mezinárodního práva.

O vlastním mezinárodním deliktu je možno mluviti jen tenkráte, když se stát dopustil činu, jenž je právem mezinárodním pokládán za čin mravně zavržitelný a trestu vyžadující (za delikt analogický deliktu ve smyslu vnitrostátního práva trestního) a jenž je podle mezinárodního práva také trestán. Za takový mezinárodní delikt (zločin) prohlásila na př. osnova Ženevského protokolu z r. 1924 útočnou válku a zároveň normovala solidární reakci států proti tomuto zločinu.[13]) Shromáždění Společnosti národů přijalo dne 24. IX. 1927 tuto resoluci: Shromáždění uznávajíc solidaritu, která pojí mezinárodní společenství, prodchnuto pevnou vůlí zajistiti zachování všeobecného míru, konstatujíc, že útočná válka nesmí nikdy sloužiti za prostředek k vyřizování sporů mezi státy a že v důsledku toho je mezi-

---

delinquency and of considering the latter in the light of a crime, though is may be thought to be an atrocious crime, if morally considered. The only legal consequences of an international delinquency that are possible under existing circumstances are such as create reparation of the moral and material wrong done.«

[12]) Tak Dumas uv. m., Saldana uv. m. str. 296 sl.

[13]) Úvod k Ženevskému protokolu: »... potvrzujíce, že útočná válka je porušením této solidarity a mezinárodním zločinem ....« Viz: Hobza, Dokumenty ke studiu mezinárodního práva 1931, str. 140.

národním zločinem (crime international), soudíc, že slavnostní zřeknutí se každé útočné války bylo by s to vytvořiti smírné ovzduší příznivé pokroku prací podniknutých za účelem odzbrojení, prohlašuje:

1. Každá útočná válka je a zůstane zakázána.

2. Všech mezinárodních prostředků musí býti použito pro vyřešení sporů jakékoli povahy, jež by snad vznikly mezi státy.

Shromáždění prohlašuje, že státy, které jsou členy Společnosti národů, mají závazek podříditi se těmto dvěma zásadám.*)

Saldana učí, že se stát může dopustiti proti jinému státu nebo cizím příslušníkům jednak zločinů politických (na př. útoku, intervence), jednak zločinů válečných (různé druhy hrubého porušení pravidel válečného práva mezinárodního).

Jinou právní situaci máme před sebou, když některé činy jednotlivců se prohlašují za »mezinárodní delikty«.[14]) Tak na př. piratrie. Jest souhlasiti s panujícím míněním, že pojem tohoto deliktu byl vytvořen mezinárodním právem obyčejovým.[15]) Ku stíhání je oprávněn každý stát. Jelikož je tento delikt stanoven právem mezinárodním a jelikož v tomto právu má svůj základ také princip obecné represe tohoto deliktu, máme co činiti s mezinárodním deliktem ve vlastním smyslu, t. j. s deliktem, jenž nepatří do sféry práva vnitrostátního, nýbrž práva mezinárodního. Je zajímavo, že varšavská konference pro unifikaci trestního práva uznala jednomyslně za mezinárodní delikty tyto činy: 1. piratrii, 2. falšování peněz, 3. obchod otroky, 4. obchod ženami a dětmi, 5. úmyslné užívání prostředků působících obecné nebezpečí, 6. obchod omamujícími látkami, 7. obchod oplzlými publikacemi, 8. každou jinou činnost, již mezinárodní smlouvy prohlašují za trestnou.[16])

---

*) Journal Officiel, Suppl. spéc. No. 53, str. 22.

[14]) O tom nemůže dnes již býti pochybnosti, že jednotlivec má podle mezinárodního práva způsobilost ku právům, právním činům a deliktům. Srv. Cybichowski uv. m. str. 354 sl.

[15]) To popírá Pella v cit. článku o piratrii.

[16]) Rappaport uv. m. str. 73. — Již v roce 1879 přijal Institut mezinárodního práva resoluci ve prospěch ochrany podmořských kabelů, v níž doporučil, aby poškození nebo zničení kabelu na širém moři bylo prohlášeno za »délit du droit des gens«. Smlouva z r. 1884 skutečně prohlašuje

Trestní předpisy v pravém slova smyslu obsahuje Versaillesská mírová smlouva v čl. 227—230. Mluví se tu o deliktu »nejhrubšího porušení zásad mezinárodní mravnosti a posvátné autority smluv«. Proti provinilému Vilému II. Hohenzollernskému vznáší se »veřejná žaloba«, a zároveň ustanovuje se zvláštní mezinárodní soud, aby mu určil »trest, jaký uzná za vhodný.« Nemůže býti pochybnosti o tom, že jsou to trestní normy ve vlastním slova smyslu, a že tu jde o trestní jurisdikci v rámci práva mezinárodního. Předpisy tyto mají význam pro posouzení možnosti mezinárodního práva trestního, třebaže bylo později upuštěno od jich provedení.

Na třetí mezinárodní konferenci pro unifikaci trestního práva v Bruselu (1930) předložila polská delegace návrh, aby válečná propaganda byla uznána za »délit du droit des gens«. Některé státy projevily souhlas s tímto návrhem.

Na čtvrté konferenci unifikační v Paříži (1931) přijata byla na návrh Pellův osmnácti přítomnými státy resoluce vyslovující přání, aby Společnost národů dala podnět k mezinárodním úmluvám, jimiž by se státy zavázaly pojati do svých trestních zákoníků t. zv. delikty mezinárodního práva, o nichž jednaly dřívější konference, a válečnou propagandu. Vycházelo se tu z přesvědčení, že je třeba zesíliti garancie předpisů mezinárodních trestními předpisy vnitrostátními.[17]) Resoluce tato byla sdělena také odzbrojovací konferenci v Ženevě.

Docela jinak vymezuje pojem mezinárodního deliktu Saldana.[18]) Podle něho jest rozeznávati: 1. delikt mezinárodní v širším smyslu (lato sensu = delikt extranationální), jímž je každý delikt spáchaný mimo státní území (na moři, ve vzduchu), 2. delikt mezinárodní v užším smyslu (stricto sensu, »délit international proprement dit«), jejž tvoří akce začaté, dále vedené a dokončené na území různých států. Filosoficky pojat je mezinárodní delikt podle téhož autora »le délit naturel universel« — to jsou činy urážející humanitu a porušující pravidla průměrné

takové jednání za trestné, aniž je označuje výslovně za delikt práva mezinárodního. Viz Annuaire de l'Institut de droit international, édition nouvelle abrégée 1928, str. 577.

[17]) Pella, La protection de la paix, Revue générale str. 457 sl.

[18]) La justice pénale internationale str. 288.

morálky civilisovaného národa.[19]) Saldana zná čtyři hlavní kategorie deliktů mimonárodních:

1. le délit de droit international (ve smyslu Struppově),

2. le délit contre le droit international (piratrie, atentáty na cizí hlavy států a jiné cizí funkcionáře),

3. le délit international ve smyslu moderních kriminalistů; sem patří činy trestané podle zákonů vnitrostátních, které pro způsob provádění »interesují« mezinárodní právo (delikty mezinárodní stricto sensu, jak shora uvedeno),

4. le délit d'après le droit international — to jsou činy trestné zavedené právem mezinárodním, jako útok na loď nebo letadlo, delikty způsobené leteckou dopravou nebo proti ní, proti bezpečnosti podmořských kabelů, obchod lihovinami na širém moři a j.

Mimo to mluví týž autor o »délits antinationaux«, k nimž patří na př. komplot proti státu, anarchism, zločiny proti mezinárodnímu právu universálnímu (?).[20])

Myslím, že není třeba dalších dokladů, abychom viděli, v jak ubohém stavu je nauka o mezinárodním deliktu, a to nejen pokud jde o název (bez přesné terminologie nelze odstraniti nynějšího chaosu v literatuře), nýbrž i pokud jde o vymezení pojmu a zjištění jeho právního základu. I zde pletou se filosofické úvahy s výklady o platném právu. Nerozeznávají se přesně instituce práva mezinárodního, t. zv. trestního práva mezinárodního a vnitrostátního. Zavádějí se libovolně a překotně nové pojmy a kategorie, aniž je naděje na jich přijetí.

Podle mého názoru bylo by vyhraditi název »mezinárodního deliktu« jen sféře práva mezinárodního — na rozdíl od deliktu ve smyslu práva vnitrostátního (nikoli »obecného«, jak se tu a tam ještě říká). Základem všech kategorií a rozdílů v právu musí býti na jedné straně norma mezinárodní, na druhé norma vnitrostátní. Mimo to třeba si uvědomiti, že mimo oblast positivního práva není žádného deliktu ve smyslu právním. Mluviti o »universální« represi určitých deliktů bude možno teprve tehdy, až budeme míti o tom »universální« pravotvorné smlouvy; pro-

[19]) Na uv. m. str. 289.

[20]) Uv. m. str. 292 sl., 313 sl.

zatím není vůbec žádné universální smlouvy a není naděje na její uzavření. Pojem »universální« represe je možný jen ve filosofii nebo úvahách de lege ferenda.

Je ovšem pravdou, že doba po světové válce uvedla do mezinárodní praxe a politiky celou řadu nových institucí, právních zásad a problémů, jichž teorie nedovedla dosud náležitě prozkoumati, uvésti v logický system a přičleniti k dosavadnímu právnímu řádu. Teorie tu silně kulhá za praxí, která by potřebovala jednotného vedení a bezpečné pojmové orientace. Velkou závadou je tu přílišná specialisace právní vědy. Cítí se potřeba jistých obecně uznaných pojmů, kriterií a kategorií, ale neodvažuji se úsudku o tom, bylo-li by možno pro tuto, čistě vědeckou práci soustřediti odborné společnosti a instituce právnické již existující, po př. nově snad za tím účelem založené.

Shora uvedenými poznámkami o mezinárodním deliktu, jež jsem napsal hlavně za tím účelem, abych vzdal čest vůdci československé kriminalistiky, chtěl jsem zároveň odůvodniti svůj názor, že by literární kollaborace kriminalistů a internationalistů, pokud jde o problém unifikace trestního práva, přinesla jistě v budoucnosti dobré ovoce.